

Modern Japonya'da Konfüçyen Felsefi Değerler

Mie SHİGEMİTSU, Dr.

Columbia University Teachers College

Atıf/©- Shigemitsu, M. (2004). Modern Japonya'da Konfüçyen felsefi değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (6), 97-113.

Özet- Japonya, tarih boyunca yeni yabancı fikirler ülkeye girdiğinde karmaşık bir ayıklama ve uyum süreci takip etmiştir. Bu süreç Japonya'ya M.Ö. beşinci yüzyıl civarında giren Konfüçyen felsefi değerlere de uygulanmıştır. Bu değerlerden bazıları Japon bağlamına uymaları için yerli fikirlerle harmanlanmıştır. Bu makalede, Konfüçyen felsefi değerlerin modern Japonya bağlamında oynadıkları rol incelenmektedir. Bu çalışma, Japonya'nın tarihi, eğitimi ve ekonomisiyle ilgili belgelere dayanmaktadır. Her ne kadar birçok Japon, davranışlarının doğasını farketmemiş olsa da Konfüçyen felsefi değerlerin bugünkü Japonya'da önemii olmaya devam ettiklerini örnekler üzerinden gösteren makale, değişik bağlamlardaki değerlerin ve davranışların karşılaştırılması suretiyle bilinçli ya da bilinçsiz olarak birçok Japon'un Konfüçyen felsefi değerlere özgü ahlâkî kuralları iakip ettiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler- Konfüçyenizm, Japonya, Konfüçyen Değerler, Ahlâk Kuralları.

Konfüçyenizm, Doğu Asya'da uzun bir tarihsel geleneğe sahiptir. Konfüçyüs, öğretileri Çin, Kore, Japonya ve Vietnam gibi ülkeleri büyük ölçüde etkilemiş Çinli bir filozoftur. Bu makale, bu ülkelere biri olan ve Konfüçyenizmin toplumsal ilişkiler, eğitim felsefesi, ahlâk, kültürel tavır ve siyasî düşünce gibi hayat tarzının bazı temellerini etkilediği Japonya üzerine odaklanmaktadır.

Tarihsel olarak Japonya, yabancı fikirleri benimserken karmaşık bir süreç takip etmiştir. Bazı yabancı düşünceler, Japon kültürel bağlamına **uymaları** için yerli düşüncelerle harmanlanmıştır. Kasulis (1998) Japonya'nın uyarlama yapmaksızın bir yabancı düşünceyi nadiren be-

nimsediğini ifade eder. Örneğin, **Budizm, M.Ö.** altıncı yüzyılda Japonya'ya getirildiğinde, **geçiciliğin/fâniliğin** yalnızca teslim olanlarla ilgili bir gerçek olduğu fikri reddedilmiştir. Bunun yerine, geçiciliğin takdiri, estetik hâline dönüştürülmüştür. Böyle bir-seçim ve uyarlama süreci, M.Ö. beşinci yüzyıl civarlarında Japonya'ya giren Konfüçyenizme de uygulandı. Japonya'daki Konfüçyen geleneğinin bazı **tarihsel** çeşitlilikleri **de** vardır. Japonya'nın hükümdarları, Japon **tarihinin** farklı aşamalarında bozulan toplumsal düzeni tekrar kurmak istediklerinde Konfüçyenizme **yöneldiler**. Bu kültürel özgünlük ve tarihsel çeşitliliklere rağmen, **bazı** değerler neredeyse on **altı** yüzyıl boyunca değişmedi.

Konfüçyenizmin mirası, bugün Japon toplumunun birçok kesitinde görülebilir. Japonların çoğu, davranışlarının belli bir doğası olduğunu farketmeseler de, Konfüçyen felsefi değerleri hayatlarında hâlen baskın durumdadır. Bu makalede sunulan değişik bağlamlarda değerlerin ve davranışların karşılaştırılması, bilinçli ya da bilinçsiz olarak birçok Japon'un **hâlâ** Konfüçyen felsefi değerlere Özgü olan ahlâkî kuralları takip ettiğini göstermektedir. Bu makalede, Konfüçyenizmin modern Japonya'da oynadığı rolü inceleyeceğiz. Çalışmada, Japonya'nın **tarihi**, eğilimi ve ekonomisi **ile** ilgili belgeler temel alınmıştır.

Konfüçyenizm

Konfüçyüs (M.Ö. 551-479), Çin'in Shantung eyaletinde yaşadı. Altı antik sanatı öğrendi ve **bu** alanlarda **ustalaştı**: *ayin yürütme, müzik, okçuluk, savaş arabası kullanma, okuma ve aritmetik*. Meslek yaşamına, ambar bekçisi olarak başladı; fakat kısa zaman sonra altı sanattaki bilgisi ve onları öğretmedeki yeteneği nedeniyle aranır oldu (Boardman & Kat-o, 2003). Çin'in birçok eyaletini müritleriyle birlikte dolaştı ve hükümdarlara öğütler verdi. Hayatının daha sonraki kısmında kendini öğretmeye adanmıştı.

Konfüçyüs, hükümdarların gücü uygun bir şekilde kullanmalarıyla birlikte bireysel bir ahlâk anlayışını konu edinen sosyo-politik bir felsefe geliştirdi. Felsefesi, bir araya getirmeye ve düzenlemeye epey zaman harcadığı antik Çin edebiyatına dayanıyordu. Bu edebiyat sonraları *Beş Klâsik* olarak bilinir oldu: *Değişimler Kitabı, Tarih Kitabı, Kasideler*

Kıfâfi, Bahar ve Güz Yıllıkları ve Ayinler Kitabı (Jordan, 2003). **Raphals**

(1998), Beş **Klâsik'in** kısa tanıtımlarını yapmaktadır. *Değişimler Kitabı*, kaynağı belirsiz antik kehanetler kitapçığı ve bir grup Savaşan Eyaletler Dönemi anlatılarından oluşmaktadır. *Tarih Kitabı*, tayin kayıtları, kraliyet kararları ve bildirilerini ve krallar ile bakanlar arasındaki konuşmaları kapsayan bir tarihsel belgeler derlemesidir. *Kasideler Kitabı*, Konfüçyüs öncesi Çin şiirinin bir antolojisi niteliğindedir. Kitapta değişik coğrafi kökenlerden gelen değişik içerikli üç yüz beş şiir **bulunmaktadır**. *Bahar ve Güz Yıllıkları*, Lu Eyaletinde on iki hükümdarın döneminin tarihsel bir kronolojisi ve M.Ö. 772 ile **481** arasında gerçekleşen siyasi ve diplomatik olayların gerçekçi bir anlatımını sunar. *Ayinler Kitabı*, Zhou hanedanı sarayındaki dinsel ve toplumsal ayinlerin bir derlemesidir. **Chen** (1976), bu kitapların içeriğinin **Konfüçyüs'ün** dikkate değer ve ilginç **bulduğu** şeylerden oluştuğunu söylemektedir. **Konfüçyüs'ün** tarihe ve klâsik eserlere vurgusu, onun bugünü anlamak için geçmişini bilmenin önemli olduğu şeklindeki inancını yansıtır.

Beş *Klâsik*'e ek olarak *Dört Kitap* da Konfüçyenizmin önemli kaynakları arasında kabul edilmektedir. *Dört Kitap*; *Anâlekiler*, *İtidal Doktrini*, *Yüce İrfan* ve *Mencius'tan* oluşmaktadır. *Dört Kitap'm* en önemlisi, **Konfüçyüs'ün** kendi konuşmalarını içeren ve Ölümünden sonra Öğrencilerinin derledikleri *Analektlerdh*: *İtidal Doktrini*, ılımlılık **fikrini** sunmaktadır. *Yüce İrfan*, Konfüçyüs'ün temel düşüncelerinden birisini içermektedir: Hükümdarlar çok çalışmalı, ahlâkı bir hayat sürdürmeli ve iyi örnekler **olarak** yol göstermelidirler. Mencius (MÖ 390-305) **ölümünden** sonra Konfüçyüs'ün fikirlerini yayan Konfüçyen bir bilgidir. *Mencius Kitabı* temel olarak siyaset bilimi üzerinedir. *Beş Klâsik* ve *Dört Kitap* uzun bir süre Doğu Asya'daki insanlar üzerinde çok büyük bir etki bırakmıştır.

Konfüçyenizm, sık sık "belirli bir toplumsal sınıf yerine insana ve tüm topluma hizmet eden bir düşünce sistemi" olarak tanımlanmaktadır (Gurley, 1976). Literatürde sıklıkla belirli Konfüçyen değerlere değinilmektedir. **Chung** (1995), Konfüçyen değerleri özetler ve şu değerlerin toplumsal ve siyasi uyumu sürdürmek için önemli olduğunu ifade eder: *ahlâklılık, cömertlik, anne babaya hürmet, sadakat ve karşılıklılık*. Rozman (2002) bunlara şu öğeleri de eklemektedir: *dayanışma* ve toplumsal devinime vurgu yapan *ailecilik*, ayrıntılar ve toplumsal devinim üzerine odaklanan *eğitime susamışlık*, *cömertlik*, ve toplumsallık karşıla-

ğında *paternalizme destek verme*, devletin piyasalara müdahalesini sınır-
ladığı yerde *rekabet*, ayinler ve topluma hizmet olarak isimlendirilen bir
davranışla güçlendirilen *yüksek bir ahlâkî ülkü* ve bürokratik yetki ve yaş
açısından *görülebilir bir hiyerarşi*. Bu değerler daha sonra, Konfüçyeniz-
min ana esasları hâline gelmiştir.

Japonya'da Konfüçyenizm

On Yedi Maddeli Anayasa

Konfüçyenizm, Japonya'ya gelmesinin hemen ardından, o sıralarda
yazılmış olan birçok antik siyasî metni etkilemiştir. Bu etkilerin en be-
lirgin olanı, Prens Shotoku tarafından MÖ. 604'te yazılan **Japon-
ya'nın** ilk anayasasında, yani On Yedi Maddeli Anayasa'da görülebilir.
Ün Yedi Maddeli Anayasa, bir kanunlar serisinden daha ziyade bir ilke-
ler bütünüydü ve antik **Japonya'deki** ilk felsefî belgelerden birisiydi.

Daha önce de ifade edildiği gibi Japonya, yerli bağlama .uygulama es-
nasında yabancı fikirleri bir ayıklama sürecinden geçirmiş ve kendine u-
yarlamışır. On Yedi Maddeli Anayasa yazıldığında, Japon aristokrasisi
siyasî istikrarsızlık tarafından teıdit edilmekteydi. Onlar için **Konfü-
yen** uyum ilkesi, oklukça pratikti ve toplumsal istikrarı tekrar* inşa et-
mede faydalıydı. Kato'nun (1979: 32) işaret ettiği gibi, "Uyum üzerin-
deki vurgu, yabancı düşünceden ithal edilmiş yavan bir söz değil, aksi-
ne, Japonya'nın içinde **bulunduğu** son derece gerçek bir problemin pra-
tik bir çözümüydü." Bu yüzden, **uyumun** değeri, Anayasa'nın birkaç
maddesinde işlenmiştir. Aşağıdaki alıntı, uyum değerinin On Yedi Mad-
deli Anayasa'nın ilk maddesine nasıl oturtulduğunu göstermektedir:

*"Uyuma önem verilmeli ve gereksiz muhalefetten sakınma onurlandırılmalıdır...
Efendilerine ya da babalarına itaatsizlik eden veya komşu köylerle kan davaları
güdenler vardır, Fakat, yukarıda olanlar uyumlu ve aşağıda olanlar arkadaşça o*
lursa ve iş tartışmalarında anlaşma olursa olayların doğru görüşü kendiliğinden
kabul görecektir. Bu durumda başlanmayacak olan şey nedir?"* (Aston, 1896)

Kasulis (1998) Anayasa'nın aynı zamanda karar vermede tartışmayı
ve uzlaşmayı vurgulayan konsensüsü desteklediğine dikkat çekmekte-
dir. Anayasa'da bu kavramla ilgili bir madde vardır: *"Önemli konularda-
ki kararlar tek kişi tarafından verilmemelidir... Bu kararlar birçok kişiyle tartış-*

şılmalıdır... İnsanlar doğru sonuculde etmek İçin işleri diğerleriyle uyum İçinde düzenlemelidirler." (Aston, 1896) Bugün bu konsensüse ulaşma davranışı, Japon grup mentalitesi ya da grupçuluk olarak tanımlanmaktadır ve sadece hükümet plânlamalarında değil, Japon toplumsal yaşamının birçok kesitinde yaygındır.

Konfüçyen değerlerden olan ahlâklılık, cömertlik ve karşılıklılık da On Yedi Maddeli Anayasa'da yansımalarını bulmaktadır: "*Bakanlar ve onların memurları görgülü davranışı en başta gelen ilkeleri olarak kabul etmelidirler... Eğer üstler görgülü davranmazlarsa, aşağıdakiler karmaşa içine girerler... İnsanlar görgülü davrandığında ulusun hükümeti de kendiliğinden ileri gidecektir.*" (Aston, 1896) Yukarıdaki alıntı, *Dört Kitap'tan* biri olan ve hükümdarların ahlâkî bir hayat sürdürmeleri ve iyi örnekler olarak toplumun önünde gitmeleri gerektiğini öngören *Yüce İrfan'm* etkisini göstermektedir.

Shushigaku

Birkaç yüzyıl boyunca, Konfüçyenizmin etkisi Japon toplumunun temelde eğitimli sınıfları arasında hissedildi. Daha sonra, on ikinci yüzyılın sonlarında *Shushigaku*, yani Japon neo-Konfüçyenizmi yaygınlaştı. Konfüçyenizm Japonya'da din olarak **kabul** edilmemesine rağmen, *Shushigaku* sonraki dört yüzyıl boyunca manastırlarda ve okullarda öğretili.

Bu süreç içerisinde Konfüçyen ayin kavramı Japon Konfüçyen bilginleri tarafından kısmen değiştirildi. Tömikura (1981) ayin düşüncesine artan bir şekilde odaklanmanın daha önceden var olan sanat biçimleri ve davranış kurallarından mistik bir disiplinin oluşmasında etkili olduğunu ifade eder. Meselâ, *bushido* (savaşçının yolu), *shodo* (yazma yolu), *kado* (çiçek düzenleme yolu) ve *sado* (çay yolu) Konfüçyenizmden bu tarzda etkilenen davranış kuralları arasındadır.

Tomikura'ya göre (1981), *Shushigaku*, Japon neo-Konfüçyen bilginleri tarafından geliştirilmişti ve kişinin anne babasına kutsal sevgisinin ve *doğru yolun* hangi öğelerden oluştuğu konusunda özgün değerlendirmelerin üzerinde durmaktadır. Konfüçyüs'ün, anne babaya hürmet konusunda yalın bir ahlâkî fikri vardır: kişinin anne babasını onurlandırması. Bu düşünce, Japon neo-Konfüçyen bilginleri tarafından daha

geniş bir bağlama kondu ve diğer ilişkilere de uyarlandı. Onlara göre, kişinin efendisine, öğretmenine ya da üstündeki diğer kişilere adanmışlığı da anne baba sevgisiyle aynıdır.

Tekrarlarsak, bu uyarlanmış değer, savaşan tahrip ettiği Japonya'da toplumsal istikran tekrar karmada ve muhafaza etmede hükümdarlar için pratik ve faydalıydı. Tokugawa Şogunluğu, Konfüçyenizmi kabul etti ve ülkede iki yüz elli yıl ("1603--'853) sürecek olan bir barış dönemi getiren karmaşık bir bürokratik yapı kurdu. Tokugawa Şogunluğu aynı zamanda yıllar süren iç savaştan sonra bölgesel kabûeier arasında uyumu sağlamak ve Si7m«ra/leri bürokrat olarak tekrar eğitmek amacıyla düzeni tehdit ettiğini düşündüğü yabancılara ulusal sınırları kapattı. Japon toplumu yukarıdan aşağı bir hiyerarşi çerçevesinde yeniden düzenlendi. Mevki sırasıyla bu hiyerarşide bulunanlar şunlardı: *imparator, samurai, çiftçiler, zanaatkarlar ve tüccarlar*. Uyumu muhafaza etmek için insanlara bulundukları yerde kalmaları söylendi. Bellah (1957) samurailerin ve öğretmenlerin herkesin kendilerinden doğru yaşama yolunu öğrenebildiği üstün kişiler olarak kabul edildiklerini de eklemektedir. Bu düşünce tarzı, Tokugawa Şoguntûğuna insanların toplumdaki mevkilerine göre nasıl uygun davranacakları konusunda koyduğu kuralları meşrulaştırırken yardımcı oldu. Bu ahlâk kuralları, Öğretmenlerin Konfüçyen klâsiklerden seçilmiş pasajlarla birlikte hesap, hat vs. öğrettikleri, hükümet yaptırımli küçük özel okullar aracılığıyla insanlara iletildi. Tomikura (1981: 117) *Shushigaku*'nun bu şekilde yayılmasını hükümetin yukarıdan aşağıya hiyerarşiyi inşa ederken kullandığı bir araç olarak açıklamaktadır:

"Ancak bütün bunlar parçalanmış bir toptum içinde ve insanları kendi toplumsal mevkilerindeki İşe uygun hâle getirme amacıyla gerçekleşti. Böylece, kitlelere ulaşan Konfüçyenizm son tahlilde bir düzeı kurma öğretişiydi. İnsanlar Öğretimi isler eğlenme amacıyla, isterse bir eğitim aracı olarak alsınlar, aslında kendilerine yerlerinde kalmak ve orada mutlu olmak öğretiliyordu."

Sınıf sistemi İkinci Dünya Siivashi'ndan sonra kaldırılmış da olsa, anne baba sevgisi değerinin mirası bugün bile devam etmektedir. Japonya, sıklıkla yaş, toplumsal mevki ve okul başarısı temelinde hiyerarşik bir toplum olarak tanımlanmaktadır. Ek olarak Doi (1985) anne babaya saygı değerinin bu şekildeki yorum ve uyarlamasının insanlar arasın--

da işte, siyasette, okulda ve kişisel ilişkilerde birbirine bağlı aile benzeri bir bağımlılık sistemi oluşmasına katkıda bulunduğunu savunmaktadır. Kişinin anne babasına ve atalarına saygı göstermesi şeklindeki orijinal düşüncenin dışında, bugün bu kavramın kullanılması açısından gerçekleşen fark, insanların okul başarısı ve sıkı bir çalışmayla toplumsal merdiveni tırmanmasını sağlayacak şekilde hiyerarşik yapılar arasındaki sınırların daha belirsiz hâle gelmesidir.

Bir Aile-Ulus

Tokugawa devrinin sonu, ülkeyi yabancılara açmak ve feodal sistemden imparatorluk sistemine geçişle belirginlik kazanır. Bu dönem aynı zamanda muazzam bir değişim ve istikrarsızlık devri olarak görülmektedir. Diğer ülkelere kapılarını oldukça uzun bir süre kapalı tuttuktan sonra, Japonya **Batı'nın** teknolojik üstünlüğünü büyük bir şok yaşayarak fark etti. Ülkenin yeni hedefi, **Batı'ya** mümkün olduğu kadar hızlı yakalamak oldu. Bu hedefe ulaşmak için Japonya birçok siyasi, toplumsal ve eğitsel değişikliği uygulamaya koydu.

Bununla birlikte geçmiş dönem boyunca geliştirilen temel değerler değişmeden kaldı. Bu dönemde yalnızca imparatorla insanlar arasındaki, başka türlü ifade edersek Japon aile-ulusunun anne babası ile çocukları arasındaki rol ilişkisi daha fazla vurgulandı. Tomikura (1981) Rus Japon Savaşı'ndaki (1904-1905) Japon zaferinin ardından *bushido*nun yani samurai ahlâkının devlet okullarında her vatandaşa ahlâk kuralları olarak öğretildiğine dikkat çeker. İmparatorluk hükümeti, insanlara, Japonya ailesinin amaçlarını gerçekleştirmek için birlikte çalışması gerektiğini söylüyordu. Terasaki (1995) bu bağlamda eğitimin rolünü incelemekte ve öğretmenlerin tarihin bu dönemindeki sorumluluğunun, Japon ahlâkı ve eğitiminin bu ulusal hedefleri tamamlar nitelikte olmasını sağlamak olduğunu ifade etmektedir. Tekrarlarsak, insan ilişkilerinde yukarıdan aşağıya hiyerarşi vurgulanmış ve Japonların ortak bir amaç için birlikte çalışan bir aile oldukları fikri güçlendirilmişti.

Temel Konfüçyen değerler bir kez daha toplumsal uyumun kurulmasında ve korunmasında rol oynadılar. Anne babaya saygı fikrinin anlamı genişlemiş bir formu, sadakat ve bürokratik otorite ile yaş bakı-

mundan hiyerarşi vurgulandı. Buradaki talihsiz kusur, bu değerlerin sadece toplum içinde gözetilmesi ve ülke dışından kimsenin aileye dahil edilmemesidir. Konfüçyenizmin bu bağlamdaki evrimi, Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisine kadar devam etti.

Eğitim ve Konfüçyenizm

Japonya'nın kuruluşunun ilk yıllarında eğitim, birçok ülkede olduğu gibi toplumda yalnızca elit kesimin faydalandığı bir ayrıcalıktı. Hatta eğitim, toplumsal sınıf sisteminin korunmasına ve güvenliğine yönelik bir mekanizma olarak işlev görüyordu. Böyle katı bir toplumsal sistem sadece sınırlı bir toplumsal devinime geçit veriyordu. Bununla birlikte, Konfüçyenizmin etkisi Japonya'da eğitimin rolünü yavaş yavaş değiştirdi.

Konfüçyüs, eğitimi teşvik eden usta bir öğretmendi. Örneğin **Chen** {1990: 183}, eğitimin öneminin Konfüçyenizmde vurgulanma derecesini göstermek için Konfüçyüs'ün sözlerini işaret etmektedir: *"Kişi öğrenmeyi sevmeli, basit bir hayat yaşamak, öğrendiğini uygulamalı ve ömrü boyunca birşeyler Öğrenebileceği iyi öğretmenleri aramalıdır."* Erken dönem Konfüçyenizm ayrı sınıfların varlığını tanıdı, onayladı ve sınıflar arası uyuma vurgu yaptı. Daha Önce de belirtildiği gibi, grupçuluk ve hiyerarşi, Konfüçyenizm tarafından desteklenmiş ve bu durum eğitsel pratiklerle de güçlendirilmişti. Stapleton (1995) Konfüçyen eğitimin antik Konfüçyen klâsiklerin çalışılması ve ezberlenmesine odaklandığını gözlemler. Vurgu, öğrenmenin ahlâkî bir davranış olarak kavramsallaştırılması yönündeydi ve sıkı çalışma oldukça teşvik ediliyor ve ödüllendiriliyordu.

Tokugawa döneminde (1603-1853) kitlelere okumayı, yazmayı, hesabı ve Konfüçyen klâsikleri çalışmanın öğretildiği okullar kuruldu. Sonuç, o zaman diliminde Batı Avrupa ülkeleri ve ABD ile karşılaştırılabilir bir okuma yazma oramı oldu. Sınıf sistemi hususunda katı bir tutuma sahip Tokugawa'ların desteği olmamasına rağmen, bazı özel akademilerin, sınıf sistemi yerine ehliyet (merit) dayalı terfi sistemini uygulamaya koyması da bu dönemde gerçekleşmişti. Chai ve Chai'nin (1973) işaret ettiği gibi, Konfüçyenler, kişinin yeteneğinin **doğumla** değil çalışmayla kazanabileceğine inanıyorlardı. Bu değerlerden etkilenmiş olan

Japonya, bilgiye çok büyük değer verdi, özel akademilerde öğrenciler, başarı temelinde diplomalarla ve diğer onur belgeleriyle ödüllendiriliyordu (Ellington, 1992). Okul bilgisi zamanla kişinin toplumsal yerinin belirlenmesinde temel bir ölçü **hâline** geldi.

Japonya'da eğitim kurumları Ürta Çağ'dan beri mevcut olsa da modern sistem 1867'de Meiji Restorasyonu sonrasında yerleşmeye başladı. Meiji hükümeti, Japonya'nın Batı ile rekabet edebilecek şekilde modernleşmesine odaklanan ve bütün alanlarda gerçekleşen bir kampanyaya devreye soktu. Bu çaba çerçevesinde yasalaştırılan politikalardan birisi zorunlu bir ulusal okul sisteminin kurulması oldu. *Shushigaku* öğretisiyle iyi eğitilmiş olan, fakat güçlerinden arındırılan eski samurailerin *çoğu* yeni eğitim sisteminin öğretmenleri oldular. Sonuç olarak, yeni eğitim sistemi Konfüçyenizmin değerleri üzerine inşa edildi. Fujita'nın (1985: 150) ifade ettiği gibi *"Okul eğitimi, aile, topluluk ve yönetim arasındaki kurumsal bir bağ hâline geldi ve sonuç olarak çeşitli formal öğretilerin yayılmasına, çalışmada çabanın teşvik edilmesine, sadakatın ve anne babaya saygının faziletlerinin desteklenmesine ve Konfüçyen ahlâkî düzeni ile imparatorluk sisteminin güçlendirilmesine yardımcı" oldu.*

Fujita (1985) ayrıca, 1890'daki İmparatorluk Eğitim Tebliği'nin Konfüçyen değerleri ve bunların Japon eğitiminin her boyutuna dahil edilmesinin önemini onaylaması bakımından bu yönelimi desteklediğini de savunmaktadır. Yeni eğitim sistemi ebeveyn-çocuk ilişkisine **benzer** bir öğretme-nöğrenci ilişkisine değer veriyordu. Gayret ve ezberleme de ayrıca teşvik ediliyordu. Yüksek okullara giriş rekabetçi sınavlarla **belirleniyordu**. Sonuç, sınıf ayrımına bakılmaksızın en yeteneklinin Önemli liderlik mevkilerine yükselebileceği bir başarı rejimi yaratmak üzere tasarlanmış bir seçim mekanizması olarak iş gören bir sistemdi. 1980'lerin sonu itibarıyla, ulusal üniversitelere ya da eyalet üniversitelerine girmek isteyen bütün öğrenciler için Eğitim Bakanlığı'nın **hazırladığı** bir sınav uygulamaya kondu. Genç Japonlar için yükseköğretim kurumlarının ve imkânlarının genişletilmesi bir eğilim olarak 1980'lere kadar devam etti.

Japonya'nın ulus inşası projesinde başarı rejimini kullandığı ortadadır. Böyle hüner temelli bir toplum, hükümete insan kaynaklarını değişik mevkiler için seçme ve dağıtmada yardımcı oldu. Bununla birlikte, cin-

siyet meselesi, Konfüçyenizmde genellikle görmezden gelindiği gibi Meijl sisteminde de **açıkça** ifadesini bulmuş değildir. Japon eğitimini demokratikleştiren ve kadınlara da eşit eğitim fırsatları tanıyan İkinci Dünya Savaşı sonrası reformları oldu.

Okullaşmanın işlevlerinin şekillendiği bağlamın kültürel olarak belirlendiği göz önünde **bulundurulmalıdır**. Japon uyum biçiminin temeli Konfüç/yenizmden aynan bir değer olan ve rekabetçi üniversite giriş sınavlarının altında yatan en belirgin etken olan grup intibakıdır. **Shimamura** (1979) bir bireyin belirli bir örgüte üyeliğinin çeşitli örgütler arasında bireysel devinimin görece eksikliği nedeniyle onun meslek yaşamını belirleme eğilimi gösterdiğini açıklamaktadır. Bu şekilde **üniversite** giriş sınavları, Japon toplumunda meslekler için temel bir ayırım mekanizmasıdır. Elington (1992) giriş sınavlarında Japon eşitlikçiliğine başka bir boyut kazandırır. Birçok Japon, herkesin zekâ yönünden eşit olduğuna ve mükâfatı getirenin güçlü bir bireysel çaba olduğuna inanır. Bu nedenle birçok işveren, zor üniversite sınavlarını geçmenin, kişinin azimli karakterinin bir göstergesi olduğuna inanır ve kendi iş alma uygulamalarıyla sınav sistemini desteklemeye devam eder.

Savaş sonrası dönemde Japonya'nın, vatandaşlarını bütün resmî eğitim basamaklarına katılmaya teşvik etme politikasının başarılı olduğunu ifade etmek gerekir. Ekonomik gelişme yerine eğitsel genişleme toplumsal devinimi belli ölçüde artırmıştır. Ortaokul sonrası eğitim zorunlu olmamasına rağmen neredeyse herkesin katıldığı yaygınlaşan bir eğitim imkanı oldu. Üniversite eğitimi de artık sadece toplumun elit kesimi için değil, bütün toplum üyeleri için de mümkün olmaya başladı. Diğer taraftan eğitimlerini daha üst seviyelerde sürdüren erkek ve kadın lise mezunları arasında hâlâ bir sayısal fark olduğu da ifade edilmelidir. Eğitimde eşitliğin nasıl geliştirilebileceği hâlâ cevabî bulunamamış bir sorudur.

Kyosei

Japon eğitiminin evrimi, Japon ekonomisinin büyümesiyle sıra bir paralellik arz eder. Yüksek iş verimliliği ve eğitimin Japonya'nın ekonomik büyümeyi başarmasını sağladığı sıklıkla savunulmaktadır. Bununla bir-

likte eğitim, büyümede tek faktör değildir. İnsan ilişkilerinin geliştirilmesi ve Konfüçyen değerler üzerine kurulu iş ahlâka da ülkenin ekonomik gelişme yolundaki çabalarında bulunması zorunlu olan bir öğeydi.

Kyosei ya da ortak yaşam, son zamanlarda Japon iş söyleminde sıklıkla kullanılan bir terim olarak şirketin topluma karşı sorumluluğunu, ahlâkî karar verme ve karşılıklılık kavramlarını temsil etmektedir. *Kyosei* fikri, Konfüçyenizme kadar geri götürülebilir. Birçok Konfüçyen bilgin, Konfüçyenizmin temel değerlerinden biri olarak karşılıklılık üzerine yorumlarda bulunmuşlardır. Konfüçyüs, bir kimsenin başkalarına, kendisine davranılmasından hoşnut olacağı davranışlarda bulunmasını öğretmiştir. Bu öğretisi, aynı zamanda kişisel çıkar ile başkalarını düşünme (diğergâmlık) arasında kurulacak bir denge (Schvarfz, 1985) ve ortalamaya yakın çalışarak risk almaktan çekinme ya da eldeki imkanlarda itidalli (altın ölçü) bir şekilde (Huang, Leonard &-Chen, 1997) çalışmayla ilişkilidir.

Konfüçyenizm ile ilişkilendirilen bu fikirler on yedinci yüzyıl boyunca Japon iş ahlâkî kurallarının temelleri oldu. Boardman ve Kato'ya göre (2003) Tokugawa döneminde tüccar ailelerin bir aile kuralları serisi oluşturmaları yaygın bir uygulamaydı. Yaklaşık bu dönemde, uluslararası ticaretin önde gelen tüccarlarından Soan Suminokura, Konfüçyen ideolojide bir uzman olan Seika Fujivvara'dan böyle bir kural seti yazmasını istemişti. Bu fırsatı kullanan Fujivvara, tüccarların adil ve iş birliği temelli iş pratiklerine karşılık kâr etmesi hakkını savunan kendi Konfüçyenizm görüşünü geliştirdi. Bu ahlâk kuralları, *Shuchu Kiyaku* olarak bilinir. *Shuchu Kiyaku*, modern Japon şirketleri tarafından kendi iç kurallarını belirlemek için bir model olarak kullanıldı. Bu metin, temeli Konfüçyen ahlâkî kuralları olan Japon iş felsefesini yansıtır. Boardman ve Kato (2003) *Shuchu Kiyaku'nun* İngilizce çevirisini Konfüçyüs ve müritlerine atfedilen metinlerle karşılaştırmalı olarak sunmaktadırlar. Aşağıdaki pasajlar, onların karşılaştırmalarından bazı örnekleri oluşturmaktadır:

Tablo 1

Shuchu Khjaku kuralları ve Konfüçycn ahlâkî kökenleri

Mm- İm KıyAı 1 Tu: net iki taraf için de faydai oimah- dıt. İcırı nrtağm:izm dııımınu kü- UlMıRTıL jırı) ka/aiım mialıMz, İl- 4vi kfn LICII a C Tci^nnz U K>U^nı7- sek u/ı:n adede id. fırsatlara k:svlv- deniliriz. Kâr, tianııı üt.ı^ jnu/ıı >>ı- 'ahı; jıııı bın'üyer'ktti' U si ı d Jıı hı' "iLıLülr Kİı' u'ııı a.(vM- nışLı hinken, ıknı. Bu üzüldü hı/ıı ı n anıııı jıı-ııı jıı tüccar, ııı un vı- de.de kıl'ı'tmı jıı' hı' u'ıı' L'ıLııı m 1 daha az kazanacaktır.	AnalekiU-j. XV 23 TszeKung "Herkesin hayatımla bir uygun- 'ınıa km il' ch' ik \ eti Tıı ı L il ilmi, ı n Ltıınt \ ai mım?" diyr co uıı. Ustul 'Kıı' ılıkılık in Jı bu hUırm -k-Lıı m il r' diye cevap vmlı, "Kfiulinc yapılmasını is- temetfiğın bir şeyi İMŞI asınâ yajınıı."
Shuchu kiyaku 2 Japonya'nın ve yabancı ülkelerin her ne kadar farklı dilleri ve kültürleri olsa da Tanrı tarafından ortaya konulan il- keler aynı olmalıdır. Bu farklılıklara o- daklanıp ortak noktalan göz ardı ede- rek yabancı ticaret ortaklarını aldat- mayı ve onları hor görmeyi meşrulaş- tıranlayız. Onlar Tanrı tarafından ko- nulan bu ilkeleri tanımasalar da biz, kentlimizin bunları tanımamasına hoşgörü gösteremeyiz.. Yunuslar bile güveni onurlandırılar ve martılar bile Tanrı'nın yollarını ortaya koymakta- dırlar. Tanrı aldatmayı hoşgörmeye- cektir. Öyleyse kendi töre ve gelenekle- rimize saygısızlık etmemeliyiz. Başka ülkeden fazilet timsali bir beyefendiyle tanışma fırsatı bulduğumuzda, ona kendi babamız ya da öğretmenimiz gi- bi saygı göstermeliyiz. Ondan, kendi ülkesinin töre ve geleneklerine göre ne- yin yapılip neyin yapılmayacağım öğ- renmeye çalışmalıyız. Böylece onları kendi kendimi/o uygulayabiliriz.	Analcktlr, XII, 2 ChungKung kusursuz erdem hakkında sordu. Üstad dedi ki, "O, yurt dışına git- tiğinde herkese sanki sana büyük bir fe- dakârlık yapıyorlarmış gibi davranman, çalıştırdığın kişileri sanki sana büyük bir fedakârlık yapıyorlarmış gibi çalış- tırman, kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapmaman, sana ya da ailenden birine karşı gittiğin ülkede hiç- bir şikâyeteye sebep olmamandır."
Shuchu kiyafce» 3 üök\ü/n ile 'ı jern/ı' u'am lıla i um y.ıı ahlk.it ı yn slıtrı yi > >ı m t dbı [yn Lasıl u Hatta ııvı ülkmn in.ın Mı M I ıııııdıkıns uıı ı ı ym ;emide • lu lu ıM/nM >ı dununda olın insan- ı. : km t lHıı mu' gcrekıl fnlmzca keıutirni/ ıı'n ^ ardını lıklenı-nu'lıı;ı\	Analektler, XII, 5,4 DÖrt ok-ni?in içnştlekikrın tııcısı onun kauk^ku n IL-ıtu

Kaynak: Boardman ve Kato, 2003; 323-323.

Shitchu Kiyaku'da. gösterilen değerler, sonraki yıllarda tüccarların ahlâkî ve pratik değerini belirleyen felsefe hâline geldi. Birçok Japon tüccar, 1726'dan 1868'e kadar Osaka'daki Kaitokudo Tüccar Akademisinde öğrenim gördü ve Konfüçyen klâsikler hakkında oldukça sağlam bir bilgi sahibi oldu. Sonuçta bu öğrenciler, "*Shuchu Kiyaku'daki* erken Konfüçyen temelle şirketin toplumsal sorumluluğunun daha modern bir uygulaması, ya da *kyosei* arasındaki kavramsal bağlantıyı geliştirdiler" (Boardman ve Kato, 2003: 325).

Son zamanlarda., iş âleminin iki tanınmış ismi *kyoseiyh* ilgilendiler ve onun değerlerini tanıttılar. Onlardan biri, *kyosei* kavramını şirkete uygulayan Canon'urt Yönetim Kurulu Başkanı Ryuzaburo Kaku idi:

"Canon'un teknolojik liderliğini dünyayı daha iyi hâle getirmek için diğerleriyle birlikte çalışabileceğimiz inancıyla harmanlayan *kyosei* kavramını 1987'de tanıdım... [*kyosei*] bireylerin ve şirketlerin içinde yaşadıkları ve herkesin iyiliğine olan için birlikte çalıştıkları "İş birliğinin ruhu"dur. *Kyosei*'yi uygulayan bir şirket, müşterileriyle, mal satın aldığı işletmelerle, rakipleriyle ve muhatap olduğu hükümetlerle ve doğal çevreyle uyumlu ilişkiler kurar." (Kaku, 1997: 55)

Daha sonra, zamanın Tokyo Elektronik Güç Şirketinin yönetim kurulu başkanı olan Gaishi Hiraiwa, uluslararası ticarete 1980'lerde ortaya çıkan düşmanca pratiklere cevap olarak Japon iş çevrelerinin uluslararası toplulukta, ülke içinde ve bireylerle ortak yaşam ilişkileri kurmasını önerdi. Örneğin Wokutch ve Shepard (1999: 537), *kyosei'nin* "açık bir şekilde makro bir iş ahlâkî görüşünü, ayrıca, şirket topluluğunun kendisiyle birlikte yerel ve bölgesel toplulukları, ulusu ve geniş küresel topluluğu kapsayan şirket sorumluluğunu desteklediğini" ifade eder.

Birçok büyük Japon şirketinin *kyosei* felsefesini yansıtan kendi iş ahlâkî kuralları vardır. 1946'da ekonomik gelişme ve hem Japonya ölçeğinde hem de dünyada iş çevreleri ve ekonomiler arasında problem çözümü için çalışmak üzere kurulan Japonya İktisadî Örgütler Federasyonu bile *shuchu kiyaku* ve *kyoseidtn* birçok öge içeren kendi İyi Şirket Davranışı Şartı'nı geliştirdi (Boardman & Kato, 2003).

Daha önce değinildiği gibi, grup bilinci, Konfüçyen değerler üzerine kuruludur ve Japonya'da son derece takdir edilmektedir. Firmalar, **bireyler** ve hükümetler arasında iş birliği tutumu, sadakat ve güven a-

çık bir biçimde Japon grup uyumu kavramını temel almaktadır. Oza-ki (1978; 182) "Japon kültürü uzun zamandır insan ilişkilerinin esas gerçeği olarak karmaşık bir bağımlılık ağı göstermektedir." diyerek bu düşüncüyü desteklemektedir. Ozaki (1978<: 205), grup **davranış** modeli üzerine yorumunda ise şunları söylemektedir: "Geleneksel Japon ya'nın ahlâkî kurallarına göre kişisel ya da başka türlü herhangi bir problemin kişinin ait olduğu grup içinde çözülmesi beklenir." Firmalarla bireyler arasındaki ilişkilere bakıldığında, Japonya'daki birçok şirket karşılıklı güven ve sadakat ortamını sağlamak için çalışanlarına ömür boyu istihdam imkânı sunmaktadır. 1990'lardaki ekonomik krizden sonra bu uygulama değişmeye başlamış olsa da birçok şirket hâla Ömürboyu istihdam uygulamakta ve çalışanlar da aynı iş yerinde uzun bir süre kalmayı beklemektedirler. Firmalarla hükümet arasındaki ilişkiler baktığımızda, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımının tamir edilmesine olan acil ihtiyaç dolayısıyla iki taraf tüm toplumun faydasına olacak iktisadî hedefleri kararlaştırmak için yakın bir ilişki kurmuşlardır. Bu ilişki, sonuç olarak firmalarla hükümet arasında karşılıklı güvenin oluşmasını sağlamıştır. Sonuç olarak Japon iş âleminin yukarıda tartışılan Öğeleri, Konfüçyen değerler olan insan ilişkileri, uyum ve çalışma ahlâkından alınmıştır. Japon tarihinde ne zaman bir ekonomik kriz olduysa, iş âleminin önde gelenlerinin çözüm bulmak için Konfüçyen değerlere dönmesi dikkate değer bir noktadır. Roardman ve Kato'nun (2003: 328) öngördüğü gibi "uzun dönemli olmak isteyen bir şirket, sorumlu, ahlâkî ve kendisine ait bütün unsurları gözönüne bulundurarak hareket etmelidir. *Kyosei'nin* sorumlu, ahlâkî ve aldatmaksızım davranma felsefesini takip etmeyenlerin yaptıkları en sonunda ortaya çıkacaktır."

Sonuç

Bu çalışma, modern Japonya bağlamında Konfüçyen felsefi değerlerin oynadığı rolü incelemiştir. Bu çalışmada sunulan çeşitli belgeler yeni fikirlerin karmaşık bir ayıklama ve uyarlama sürecinden geçmelerine rağmen, temel Konfüçyen değerlerin Japon hayatının birçok boyutuna^a kâlâ çok önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Konfüçyenizmin etkisi günlük hayatta da gözlenebilmektedir. Okullarda, spor dallarında, şirketlerde ve diğer yerlerde küçük-büyük ilişkisi, Konfüçyen değerler olan görgü kurallarına uyma ve sadakat kavramlarının gösterdiği yoldadır. Bencilce davrananlar, hem akranlarına, hem de kendinden üsttekilere sadakatten Ve ahlâktan yoksun kişiler **olmakla** eleştirilirler. Eğitime ve başarı rejimine **toplumda** hâlâ büyük bir değer verilmektedir. Topluluk hissi kuvvetlidir. Kırsal bölgelerde, **bir** pazar sabahı sokağı temizleyen, birbirlerinin çocuklarına bakan, yaşlılara yardım eden, birlikte topluluk itfaiyecileri olarak davranan insanlar görmeniz pek şaşırtıcı olmaz. Hatta birçok bölgede bu faaliyetler koordine edilmiştir ve sistemleştirilmiştir.

Konfüçyen değerler yaygındır ve toplumsal pratikler ile tutumların içine yerleşmiş durumdadır. Bilinçli ya da bilinçsiz, birçok Japon Konfüçyen felsefi değerlere özgü olan ahlâkî kuralları uygulamaktadır. Zaman içinde bu değerler yerli fikirlerle harmanlanmış ve Japon hayat tarzını oluşturmıştır. Konfüçyen felsefenin gerçek bilgisi yaygın görünmüyorsa da, Konfüçyen değerler Japon hayat tarzını tanımlamaya ve etkilemeye devam etmektedir.

İngilizceden çeviren

Kasım Aksoy

Kaynakça

- Aston, G. (1896). *Nihongi: Chronides of Japan from the earliest times to A.D. 697*. London: Keagan.
- Bellah, R. (1957). *Tokuga.wa Rdigion*. Illinois: The Falcon's VVing Press.
- Boardman, M. & Kato, K. (2003). The **Confucian** roots of business kyosei. *Journal of Business Ethics*, 48 (4), 317-333.
- Chai, C. & Chai, W. (1973). *Confucianism*. New York: Barron's.
- Chen, J. (1990). *Confucius as a teacher*: Beijing: Foreign Languages Press.
- Chen, Li-Fu. (1976). *Why Confucius has been revered ds the model teacher of ali ages*. New York: S. John University Press.
- Chung, D. (1995). Confucianism. İçinde *A sourcebook for earth's community of religions* (Ed. J. Beversluis). New York: Global Education Associates.
- Doi, T. (1985). *The anatomy of self: The individual versus society*. Tokyo: Kodansha International.

Ellington, L. (1992). *Education in the Japanese life-cycle: Implication for the United States*. New York: The Edwin Mellon Press.

Fujita, H- (1985)- Educational policy dilemmas as historic constructs. İçinde *Transcending stereotypes: Discovering Japanese*culture and education* (Eds. B. Finkelstein, A. İmamura., & .) Tobin). Maine: Intercultural Press.

Huang, O., Leonard, J. & Chen, T. (1997). *Business decision making in China*, New York: International Business Press.

Jordan, D. (2003). *The canonical books of Confucianism (Canon of the Literati)*. 1 Mayıs 2004 tarihinde <http://weber.ucsd.edu/~dkjordan/chin/hbcanonru-u.htm>) adresinden alınmıştır.

Kaku, R. (1997, July/Sugust). The path of kyosei. *Harvard Business Review*, **55-63**.

Kasulis, T. R (1998). Japanese philosophy. İçinde *Routledge encydopedia of philosophy* (Ed- E- Craig). London: Routledge. 08 Nisan 2004 talihinde <http://www.rep.roiitledge.com/article/G100SECT8> adresinden alınmıştır.

Kato, S. (1979). *A history of Japnnese literatitre*, Tokyo: Kodansha International.

Osaki, R. (1978). *The Japanese: Acuttumlportra.it*. VI: Tuttk\

Raphals, I- (1998). Chinese Classics. İçinde *Routledge Bncydopedia of Philosophy* (Ed. E. Craig). London: Routledge. 12 Mayıs 2004 tarihinde <http://www.rq>.routledge.com/article/G012SECT3> adresinden alınmıştır.

Rosman, G. (2002). Can Confucianism survivein an age of universalism and globalization? *Pacific Affairs*, 75 (1), **11-38**.

Schwartz, B. (1985). *The World of thought in ancient China*. l'ambridge: Harvard Univer.sity Press.

Shimahara, N. K. (1979). *Adaptation and education in Japan*. New York: Praeger Publiishers.

Stapleton, P. (1995). The role of Confucianism in Japanese education. *The Langtage Teacher*, 19(4), 13-16

Terasaki, M. (1995). The position of teachers in modern Jap^n. *The Language Teacher*, 19(5), **20-25**.

Tomikura, M. (1981). Confucianism. İçinde *Japanese religion: A surveyhy the Agency for Cùltural Affairs* (Eds. Hori, I., Ikado, F., Wvakimoto, T., & Yanagawa, K). Tokyo: Kodansha.

Wökutch, R. & Shepard, J. (1999). The maturing of the Japanese economy: Corporate social responsibility implications. *Business Ouarterteiy*, 9 (3), 527-539.

Confucian Philosophical Values in Modern Japan

Citation/©- Shigemitsu, M. (2004). Confucian philosophical values in modern Japan / Modern Japonya'da Konfüçyen felsefi değerler. *Journal of Values Education (Turkey)Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (6), 97-113.

Abstract- Historically, japan used a complex seledion and adaptation process zohen neioforeign ideas rvere introduced to Japan. This process ıvas also **appli-**ed to Confucian philosophical values zuhen they entered Japan around the fifth century AD. Sonic **of** these values zoere blncded zoith indigenou ideas in order for them to fit into the Japanese context.

in this paper, I examine the role that Confucian philosophical values play in the modern Japanese context. This study is based on documents pertaining to history, education, and economy of Japan.

Drawing on examples, this paper presents that, although many Japanese might not be azvare **of** the nature of their behavior, Confucian philosophical values remain prominent in modern Japan. The comparison **betooeenJhe** values and the behavior in various contexts shouu that, whethcr consciously or unconsciously, many Japanese stili follozu the code of ethics that are inherent in the Confucian philosophical values.

Key Words~ Confucianism, Japan, Confucian values, Code of Ethics-